

MATERIAŁY ZACHODNIOPOMORSKIE

Nowa Seria

tom VIII
2011

zeszyt 1
Archeologia

ROCZNIK NAUKOWY MUZEUM NARODOWEGO W SZCZECINIE
Szczecin 2012

MATERIAŁY ZACHODNIOPOMORSKIE

Rocznik Naukowy Muzeum Narodowego w Szczecinie

Nowa Seria

tom VIII
2011

zeszyt 1
Archeologia

Szczecin 2012

Redaktor naczelny wydawnictw Muzeum Narodowego w Szczecinie
Lech Karwowski

Redakcja naukowa tomu
Anna B. Kowalska, Krzysztof Kowalski, Dorota Kozłowska-Skoczka,
Bartłomiej Rogalski

Redakcja wydawnicza i korekta
Dorota Cyngot

Tłumaczenia na język angielski
Monika Witek

Recenzenci
dr hab. prof. PAN Tadeusz Galiński
prof. dr hab. Marian Rębkowski

Adres Redakcji
Muzeum Narodowe w Szczecinie
70-561 Szczecin, ul. Staromłyńska 27
tel. (+48) 91 431 52 02
fax (+48) 91 431 52 04

Projekt okładki
Waldemar Wojciechowski

Skład i druk
Soft Vision

ISSN 0076-5236

© Copyright by Muzeum Narodowe w Szczecinie i Autorzy

Szczecin 2012

SPIS TREŚCI

STUDIA I MATERIAŁY

Marcin Dziewanowski

- Głos w sprawie klasyfikacji produktów eksploatacji wiórowej w zespołach
świderskich 7
A comment on a classification of the blade exploitation in Swiderian assemblages 29

Aleksandra Górską-Maciałowicz

- Starożytne zabytki z doliny rzeki Iny w Suchaniu, pow. stargardzki 31
Ancient artefacts from the Ina valley in Suchań, Stargard Szczeciński County 121

Antoni Porzeziński

- Wczesnośredniowieczne groby ciałopalne na cmentarzysku w Cedyni,
stanowisko 2 123
The early medieval cremation cemetery in Cedynia (site 2) 163

Piotr Pudło

- Ponownie o wczesnośredniowiecznym mieczu wyłowionym z Zalewu
Szczecińskiego 165
A re-investigation of an early medieval sword recovered from the Szczecin Lagoon 178

Andrzej Janowski

- Wyniki przedwojennych badań na grodzisku w Starogardzie Łobeskim 179
Results of pre-war excavations at a stronghold in Starogard Łobeski 194

Andrzej Janowski

- Co odkrył Alfred Rowe na „Diabelskiej Grobli” w Trzebawiu? 195
What did Alfred Rowe find on the “Devilish Causeway” in Trzebawie? 220

Eugeniusz Cnotliwy

- Klasztor cystersów w Kołbaczu. Badania archeologiczne w latach 1960-1964
i 1978-1982 221
The Cistercian monastery in Kołbacz. Archaeological excavations in 1960-1964
and 1978-1982 239

Grzegorz J. Brzustowicz, Andrzej Kuczkowski

- Gotycka pieczęć rycerska spod Choszczna 241
A gothic knight seal from somewhere around Choszczno 250

Judyta Julia Gładykowska-Rzeczycka, Lidia Cymek,
Tomasz Kozłowski, Sławomir Słowiński
Szkielety z ruin klasztoru Franciszkanów w Pyrzycach,
woj. zachodniopomorskie. Analiza antropologiczno-paleopatologiczna 251
Skeletons from ruins of the Franciscan monastery in Pyrzyce,
West Pomeranian Voivodeship. Anthropological and paleopathological analysis 277

O D K R Y C I A

Marcin Dziewanowski
Najnowsze odkrycia z epoki kamienia na stanowisku nr 3 w Chwarstnicy,
woj. zachodniopomorskie
Recent findings from the Stone Age at site 3 in Chwarstnica,
West Pomeranian Voivodeship 279

Dorota Kozłowska-Skoczka
Sztylet krzemienny z okolic jeziora Miedwie, powiat stargardzki
Flint dagger found in the vicinity of the Miedwie Lake, Stargard Szczeciński County 289

Anna B. Kowalska, Krzysztof Kowalski
Wczesnośredniowieczna osada w Kunowie, gm. Kobyłanka
Early Medieval settlement from Kunowo, Kobyłanka Commune 293

Roman Kamiński
Kafel Hansa Bermana z rynku Starego Miasta w Kamieniu Pomorskim
Hans Berman's stove tile from the Old Town market in Kamień Pomorski 309

Jacek Borkowski, Andrzej Kuczkowski, Michał Kulesza
Kościół p.w. Przemienienia Pańskiego w Mielnie (gm. loco)
w świetle badań archeologicznych
Transfiguration Church in Mielno (loco commune) in the light
of the archaeological research 317

Jacek Borkowski, Andrzej Kuczkowski
Nieznane krypty w kościele p. w. Niepokalanego Poczęcia NMP
w Żydowie (gm. Polanów)
Unknown crypts in Church of the Immaculate Conception of Blessed Virgin Mary
in Żydowo (Polanów commune) 357

RECENZJE I OMÓWIENIA

Krzysztof Kowalski

Agnieszka Matuszewska, *Kultura ceramiki sznurowej na Dolnym Nadodrzu*, seria: ARCHAEOLOGIA BIMARIS (Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu Instytut Prahistorii), Monografie, tom 5, Wydawnictwo Poznańskie, Muzeum Narodowe w Szczecinie, Poznań 2011, ss. 312, ISBN 978-83-7177-781-3, ISBN 978-83-86136-98-8 373

Anna B. Kowalska

Jacek Borkowski, Andrzej Kuczkowski, *Cussalyn-Cößlin-Koszalin. Źródła archeologiczne do dziejów Koszalina*, „Koszalińskie Zeszyty Muzealne”, Seria B-VIII:Archeologia, Tom I, Koszalin 2011, ss. 315 375

Anna B. Kowalska

Wojciech Chudziak, Ryszard Kaźmierczak, Jacek Niegowski, *Podwodne dziedzictwo archeologiczne Polski. Katalog stanowisk (badania 2006-2009)*, ss. 272, Toruń 2011, ISBN 978-83-231-2735-2; 978-83-925347-2-3 377

Anna B. Kowalska

Krzysztof Guzikowski, *Procesy kolonizacyjne w posiadłościach cystersów z Kołbacza w XII-XIV wieku. Przestrzeń i ludzie*, ss. 267, Szczecin 2011, ISBN 978-83-7241-762-6 379

Anna B. Kowalska

Ekskluzywne życie – dostojny pochówek. W kręgu kultury elitarnej wieków średnich, „Wolińskie Spotkania Mediewistyczne” I, red. Marian Rębkowski, Wolin 2011, ss. 312, ISBN 978-83-932318-0-5 381

Marta Kurzyńska

Materiały do bibliografii archeologii Pomorza Zachodniego za 2011 rok 383

Indeks nazw geograficznych 422

KRONIKA

Odkrywanie tajemnic Majów. Polskie wykopaliska w Gwatemali.

Wystawa czasowa 425

Moda i styl: elita i dwór Majów (Jaina 600-900 n.e.). Wystawa czasowa 429

Bursztyn – Złoto Bałtyku. Wystawa czasowa 433

Barbarzyńcy u bram

VI Międzynarodowa Sesja Naukowa Dziejów Ludów Morza Bałtyckiego 439

Archeologia w Muzeum Zachodniokaszubskim w Bytowie 443

Archeologia w Muzeum Zachodniokaszubskim w Bytowie

Muzeum Zachodniokaszubskie zostało powołane decyzją Powiatowej Rady Narodowej w Bytowie dnia 8 czerwca 1971 roku. Na siedzibę placówki przeznaczono północne skrzydło zamku krzyżackiego z XIV wieku, tzw. Dom Zakonny wraz z Wieżą Prochową i Basztą Młyńską. W początkowej fazie funkcjonowania działalność muzeum opierała się przede wszystkim na gromadzeniu zbiorów z zakresu etnografii Kaszubów bytowskich oraz przesiedlonych tu po II wojnie światowej Łemków i Ukraińców. Do dnia dzisiejszego podstawę zbiorów stanowią muzealia etnograficzne. Związane są one z kulturą materialną lokalnych społeczności i dotyczą rolnictwa, hodowli, rybołówstwa, pszczelarstwa, zbieractwa, łowiectwa i ogólnie pojętego rzemiosła. Zbiory uzupełniają zabytki sztuki ludowej w postaci rzeźb, malarstwa na szkłe i na płótnie oraz hafty, ceramika, wyroby z rogu, plecionki korzenne, instrumenty muzyczne i zabawki.

Drugim działem istniejącym w Muzeum Zachodniokaszubskim jest dział artystyczno-historyczny. W 2006 roku w jego strukturach utworzone zostało stanowisko archeologa, dzięki czemu do wystaw o charakterze stałym prezentowanych w murach bytowskiego zamku można było włączyć ekspozycję związaną z archeologią. Do tego celu przeznaczono trzy najwyższe kondygnacje jednej z wież – tzw. Baszty Młyńskiej, znajdującej się w zachodnim narożu obrysu muru obronnego. Wystawa archeologiczna nawiązuje do najodleglejszej przeszłości Pomorza i ziemi bytowskiej. Ekspozycje zabytków pochodzą z zbiorów własnych Muzeum Zachodniokaszubskiego w Bytowie, Muzeum Narodowego w Szczecinie, Muzeum w Lęborku oraz Muzeum w Koszalinie.

Pierwsza kondygnacja, o powierzchni 26 m², znajdująca się na wysokości muru kurtynowego, poświęcona została kulturom epok kamiennych (głównie mezolitu i neolitu) oraz epoce brązu i wczesnej epoce żelaza, dla których główny nacisk położony został na zabytki związane z kulturą lużycką i wczesne fazy kultury pomorskiej. Prezentowane są tutaj ozdoby i części stroju, narzędzia gospodarcze, militaria oraz ceramika użytkowa i grobowa. Dopełnieniem ekspozycji jest grób skrzynkowy, przeniesiony do sal muzeum z cmentarzyska kultury pomorskiej badanego w pobliskiej miejscowości Trzebiatkowa.

Na drugiej kondygnacji o powierzchni 37 m² zgromadzono eksponaty chronologicznie powiązane z epoką żelaza (okresy lateński, wpływów rzymskich i wędrówek ludów). Prezentowane tutaj zabytki związane są w głównej mierze

ze schyłkowymi fazami funkcjonowania kultury pomorskiej, kulturą oksywską i wielbarską. Duża część przedmiotów pochodzi z badań archeologicznych berytualnego cmentarzyska w podbytowskim Gostkowie. Zalicza się do nich także prezentowana na wystawie rekonstrukcja grobu szkieletowego kobiety z okresu wpływów rzymskich. Całości ekspozycji dopełniają ozdoby i części stroju, przybory toaletowe, militaria (w tym intencjonalnie pocięty miecz i grot włóczni) oraz ceramika naczyniowa.

Trzecia kondygnacja baszty Młyńskiej, o powierzchni 42 m², poświęcona została średniowieczu. Prezentowane są tutaj zabytki pochodzące z badań archeologicznych przeprowadzonych na dziedzińcu zamku krzyżackiego w Bytowie oraz części rządu końskiego, militaria i ceramika naczyniowa z innych wykopalisk pomorskich. Wystroju sali dopełniają repliki uzbrojenia. Najprawdopodobniej w niedalekiej przyszłości wystawa wzbogacona zostanie zespołem plaketek pielgrzymich, które niedawno trafiły do zbiorów Muzeum Zachodniokaszubskiego w Bytowie.

Drugim miejscem, w którym prezentowane są zabytki archeologiczne, jest ceglana wieża pokościelna – muzealny Oddział Historii Miasta. Znajduje się ona niemal w centrum starego Bytowa i jest pozostałością najstarszej chrześcijańskiej świątyni funkcjonującej na terenie obecnego miasta. Jej początki datuje się na połowę XIV wieku. Do 1945 roku był to katolicki kościół parafialny pod wezwaniem św. Katarzyny. Po wojnie z kościoła pozostały jedynie fragmenty wypalonych murów. Na początku lat 60. XX wieku rozebrano pozostałości nawy, a w zabezpieczonej wieży utworzono magazyny powstającego z mozołem bytowskiego muzeum. Na początku lat 90. zabytki przeniesiono do zamku – głównej siedziby Muzeum Zachodniokaszubskiego, w wieży natomiast urządzono prywatną galerię. Staraniem pracowników muzeum w 2004 roku udało się przejąć wieżę i utworzyć w jej wnętrzu ekspozycję dotyczącą dziejów miasta. Pierwszym krokiem przed jej adaptacją na potrzeby muzealne było przeprowadzenie wykopalisk archeologicznych w miejscu posadowienia dawnego kościoła. Ujawniły one szereg szczegółów związanych z architekturą świątyni, a także towarzyszącym jej rozległym cmentarzyskiem szkieletowym. Po zakończeniu badań, w miejscu dawnej bryły budynku na terenie dawnego korpusu nawowego utworzono „skansen” archeologiczny, ukazujący zarys dawnej nawy kościoła.

Na pięciu poziomach wieży prezentowane są ekspozycje związane z dziejami Bytowa. Wystawa archeologiczna znajduje się na pierwszym piętrze, gdzie na niewielkiej powierzchni prezentowane są zabytki pozyskane w trakcie prac wykopaliskowych w obrębie kościoła i towarzyszącego mu cmentarzyska oraz z badań ratowniczych przeprowadzonych w centrum miasta. Są to monety o dość szerokim zasięgu chronologicznym (XIV-XVIII wiek), czaszka z diademem i bursztynowy różaniec. Ekspozycję uzupełnia późnośredniowieczna ceramika

naczyniowa, fragmenty skór i tkanin, kościana igła i odpady poprodukcyjne związane z obróbką kości oraz wczesnonowożytna drewniana rura kanalizacyjna. Tak niewielki zbiór zabytków pochodzących z badań wykopaliskowych wynika z faktu, iż jak dotąd na terenie Bytowa badania wykopaliskowe prowadzone były jedynie niewielkim zakresie. Warto również nadmienić, że na ostatniej kondygnacji wieży znajduje się makieta średniowiecznego Bytowa odtworzona na podstawie źródeł pisanych i ikonograficznych. Na pozostałych piętrach prezentowane są zabytki związane z nowożytną historią miasta i ziemi bytowskiej, dziejami Kościoła i meblarstwem.

Kamil Kajkowski

Fot. z archiwum Muzeum Zachodniokaszubskiego w Bytowie

Fot. z archiwum Muzeum Zachodniokaszubskiego w Bytowie

PL ISSN 0076-5236

ROCZNIK NAUKOWY MUZEUM NARODOWEGO
W SZCZECINIE